

REKABET KURULU KARARI

Dosya Sayısı : D3/2/O.S.-00/3 (Önaraştırma)

Karar Sayısı : 01-29/283-84

Karar Tarihi : 26.6.2001

A- TOPLANTIYA KATILAN ÜYELER

Başkan : Prof. Dr. Tamer MÜFTÜOĞLU

Üyeler : Dr. Kemal EROL, İsmet CANTÜRK, Nejdet KARACEHENNEM, A. Ersan GÖKMEN, R. Müfit SONBAY, Kubilay ATASAYAR, Murat GENCER, Mustafa PARLAK, Prof.Dr. Zühtü AYTAÇ, Rıfki ÜNAL

B- RAPORTÖRLER: Orçun SENYÜCEL, Bülent GÖKDEMİR

C- ŞİKAYET EDEN: Re'sen

D- HAKKINDA ÖNARAŞTIRMA YAPILAN: Arçelik A.Ş.

Arçelik A.Ş. Merkez 81719/ Tuzla İSTANBUL

E- DOSYA KONUSU: Arçelik A.Ş.'nin beyaz eşya yan sanayi firmalarıyla anlaşarak 4054 sayılı Kanun'u ihlal edip etmediğinin re'sen incelenmesi.

F- İDDİALARIN ÖZETİ: Arçelik A.Ş.'nin yan sanayi firmaları ile anlaşarak rakiplerinin faaliyetlerini zorlaştırdığı yönündeki iddialar.

G- DOSYA EVRELERİ: Kurum kayıtlarına 1.5.2000 tarih, 1541 sayı ile giren başvuru üzerine hazırlanan 5.6.2000 tarih, D3/1/O.S.-00/3 sayılı İlk İnceleme Raporu, 20.6.2000 tarih, 00-23 sayılı Kurul toplantısında görüşülmüş ve 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un 6. maddesinin ihlaline ilişkin bir soruşturma açılmasına gerek olup olmadığının belirlenmesi amacıyla, Kanun'un 40/1. maddesi uyarınca 233-126 sayı ile önaraştırma yapılmasına karar verilmiştir.

İlgili karar uyarınca düzenlenen 12.10.2000 tarih D3/2/O.S.-00/4 sayılı Önaraştırma Raporu 17.10.2000 tarih ve 00-39/436-242 sayılı Kurul toplantısında görüşülerek karara bağlanmıştır.

Rekabet Kurulu'nun 00-39 sayılı toplantısında; Arçelik A.Ş.'nin yan sanayi firmalarıyla anlaşma yaparak 4054 sayılı Kanun'u ihlal edip etmediğinin açıklığa kavuşturulması amacıyla aynı Kanun'un 40/1. maddesi uyarınca yeni bir önaraştırma açılmasına karar verilmiş ve alınan bu karar gereğince, 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un 40/1. maddesi uyarınca düzenlenen 19.6.2001 tarih, D3/2/O.S.-01/1 sayılı Önaraştırma Raporu, 21.6.2001 tarih ve REK.0.07.00.00/49 sayılı Başkanlık önergesi ile 01-29/283-84 sayılı Kurul toplantısında görüşülerek karara bağlanmıştır.

H- RAPORTÖRLERİN GÖRÜŞÜ: Arçelik A.Ş.'nin, yan sanayi firması olan Doğan Lastikçilik San. ve Tic. A.Ş.(Doğan Lastik)'nin diğer beyaz eşya üreticileri ile çalışmasını engelleyici nitelikte görünen, iç yazışmalarının rekabeti engelleyici bir yapıda olmadığı, nitekim söz konusu firmanın Arçelik A.Ş.'nin rakibi olan BSH Profilo

Elektrikli Gereçler San. A.Ş.'ye son üç yıldır ürün sattığı, ayrıca mevcut koşullar altında; Arçelik A.Ş.'nin yan sanayi firmalarına know-how aktardığı ürünlerle ilgili olarak bazı koşullar ileri sürmesinin rekabet ihlali olarak ele alınamayacağı, bunun söz konusu ürünlerle ilgili gizli nitelikte bilgilerin rakip firmaların eline geçmesini engelleme amacı taşıdığı; bu sebeple Arçelik A.Ş. hakkında soruşturma açılmasına gerek bulunmadığı düşünülmektedir.

I- İNCELEME VE DEĞERLENDİRME

I.1. Olaylar

Arçelik A.Ş.'nin; beyaz eşya yan sanayi firması olan Doğan Lastik ile diğer yan sanayi firmalarının, kendisi dışında beyaz eşya üreticileri ile çalışmasını engelleyici nitelikte anlaşmalar yaptığına yönelik bazı yazışmaların bulunması üzerine, 17.10.2000 tarih ve 00-39/436-242 sayılı Kurul toplantısında önaraştırma açılmasına karar verilmiştir.

I. 2. İlgili Pazar

I.2.1. Ürün Pazarı

Arçelik tarafından satın alınan malzemeler müşteri beklentisi, ürün kalitesi üzerindeki etki, ürün karakteristiğine etki, ciro, üretim teknolojisi düzeyi, lojistik önem kriterleri dikkate alınarak konumlandırılmaktadır. Bu kriterlere göre tanımlanan dört temel malzeme kategorisi şunlardır: Stratejik, işbirliği, ticari, operasyonel. Stratejik malzemelerin diğerlerinden çok daha kritik bir öneme sahip olduğu; gerek üretiminde kullanılan teknoloji, gerekse nihai ürünün yapısına etkisi yönüyle diğer malzemelerden farklı olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda ilgili ürün pazarı, beyaz eşya ürünlerinin üretiminde kullanılan stratejik malzemeler olarak tespit edilmiştir.

I.2.2. Coğrafi Pazar

İlgili ürün; çamaşır makinası, buzdolabı gibi nihai bir ürün olmadığı, bir ara ürün olduğu ve incelenen pazar alım pazarı olduğundan, coğrafi pazarın tanımında üretim yapılan yerlerin göz önüne alınması gerekmektedir. Söz konusu pazarda Arçelik, müşteri konumunda bulunmaktadır. Arçelik'in stratejik malzeme alımı yaptığı yan sanayi firmalarının konumlarının dağınık yapıda olması sebebiyle, coğrafi pazar Türkiye Cumhuriyeti sınırları olarak belirlenmiştir.

I.3. Yapılan Tespitler ve Hukuki Değerlendirme

Arçelik A.Ş. beyaz eşya üretiminde kullandığı lastik parçaları kendi tesislerinde imal etmemekte, yan sanayi firmalarına imal ettirmektedir. Bu tür parçaların ürüne özgü tasarımı Arçelik tarafından yapıldığından, sınai mülkiyet hakkı da Arçelik A.Ş.'ye aittir. Beyaz eşya sektöründe yaygın olan uygulamaya göre, lastik parça imalatında kullanılan kalıplar ya ana sanayi firması tarafından yaptırılıp yan sanayi firmasına verilmekte veya kalıbı yan sanayi yaptırmakta ve maliyetleri imalatı yaptıran ana sanayi firması tarafından karşılanmaktadır. Bu durumda kalıpların mülkiyeti ve parça tasarımları üzerindeki sınai haklar, imalatı yaptıran ana sanayi firmasına ait olmaktadır. Arçelik A.Ş.'nin uygulaması da bu şekildedir.

Bazı lastik enjeksiyon ürünleri, kullanıldığı beyaz eşyanın işleyişi bakımından kritik önemdedir. Çamaşır makinalarında kullanılan "*kazan körükleri*" ve bulaşık makinalarında kullanılan "*kapı sızdırmazlık contası*" bu nitelikte ürünlerdir. Kazan

körüğünün ömründen önce yırtılması durumunda, makina santrifüj (çalışma) esnasında iken sıçrayan sular, ön kapak kilidi gibi tüm elektrikli parçaları aktif hale getirebilmekte ve çarpılma riski ortaya çıkmaktadır. Kapı sızdırmazlık contası ise yangın nedeni olabileceği gibi, su kaçağına neden olabilmektedir ki, bu durumda da makinanın su sızdırmasına, kolay açılmamasına ya da kilit sisteminin kalitesiz olarak algılanmasına yol açmaktadır. Doğan Lastik'in ürettiği lastik enjeksiyon ürünleri bu nitelikteki stratejik ürünlerdir.

Lastik enjeksiyon üretiminde, optimum tasarımın yanı sıra, hammadde ve katkı maddelerinin kalite ve miktarlarındaki en ufak değişiklikler, hamur hazırlama ve ısıtma işlem şartları; ürünün esnekliğini, kokusunu, yıpranmaya, ısı ve detarjana dayanıklılığı gibi özelliklerini önemli ölçüde etkilemektedir. Yan sanayi kadar ana sanayi için de, lastik ürün geliştirme ve kalite kontrol aşamasında gereken laboratuvar cihazları, işletme masrafları ve kalifiye iş gücü önemli girdiler oluşturmaktadır. Bu nedenlerle, lastik parça temininde istenen kalite, ömür ve maliyetin sağlanması için, ana sanayi ile yan sanayinin yakın işbirliği içinde çalışmaları diğer parçalara oranla daha büyük önem arz etmektedir.

Dosya mevcudu bilgi ve belgeden ve yerinde yapılan inceleme sonucu elde edilen verilerden, Doğan Lastik firmasının beyaz eşya imalatında kullanılan kritik malzemelerin üretimini gerçekleştiren stratejik bir yan sanayi firması olduğu, lastik enjeksiyon malzemelerin niteliği gereği, ürünün geliştirilmesi sürecinde ana sanayi ile birlikte çalışıldığı ve diğer deyişle know-how'a katkıda bulunduğu, Doğan Lastik'in az sayıda firmanın faaliyet gösterdiği oligopolistik olarak adlandırılabilir bir pazarda faaliyet gösterdiği, bunun yanı sıra maliyet, kapasite, lojistik, teknik yeterlilik gibi bir çok bakımdan beyaz eşya üretiminde faaliyet gösteren ana sanayi firmaları için cazip konumda olduğu, dolayısıyla Arçelik ile ilişkilerinde dikkate değer bir pazarlık gücüne sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle, Doğan Lastik'in Arçelik tarafından uygulanabilecek ve kendisinin ticari açıdan zararına olacak herhangi bir baskı karşısında direnebilecek güçte olduğu görülmektedir.

Arçelik A.Ş., önemli bir teknik bilginin aktarıldığı bazı stratejik yan sanayi firmaları ile yaptığı anlaşmalarda, üçüncü kişiler için üretim yapan yan sanayi firmalarından royalty alınmasına ilişkin hükümlere yer vermektedir. Örneğin, Arçelik'e plastik yedek parça üreten yan sanayi firması Konveyör Beyaz Eşya ve Otomotiv Yan Sanayi ve Ticaret A.Ş., Arçelik A.Ş.'nin rakiplerinden Vestel Beyaz Eşya A.Ş. firmasına yedek parça imal etmektedir. Bu imalattan, Konveyör ile yapılan sözleşmede parça başına 5 DM royalty (teknik bilgi bedeli) tahsil edilmiştir.

Arçelik A.Ş. ile Doğan Lastik arasındaki ilişkinin bir rekabet ihlali oluşturup oluşturmadığını incelemek için öncelikle Doğan Lastik ile Arçelik A.Ş. arasında akdedilen sözleşmenin ele alınması gerekmektedir. Anlaşmanın "Teknik İşbirliği" başlıklı 17. maddesinin 1. fıkrası: "Arçelik ve Doğan Lastik, dayanıklı tüketim ürünleri için, kauçuk malzemelerin geliştirilmesi ve üretimi konusunda yıllardır yapmakta oldukları işbirliğini, bu sözleşme çerçevesinde, daha da derinleştirerek sürdürecektir. Beyaz eşya ihtisas sektörüne ait olmak üzere Doğan Lastik'e, Arçelik'in aktardığı ve aktaracağı know-how'a istinaden geliştirilecek veya yeni teknolojiye ilişkin iş bu sözleşmenin amacı doğrultusunda, Arçelik ve Doğan Lastik bilgi birikimlerini birbirlerine açacaklar ve teknik olanaklarını teknik çalışmaya tahsis edeceklerdir. Üzerinde çalışılacak konular birlikte belirlenecek ve oluşturulacak proje

ekiplerince yürütülecektir. Karşılıklı taraflar, Arçelik'in teknik desteği ve Doğan Lastik'in ihtisası doğrultusunda oluşturulacak teknoloji ile karşılıklı tarafların birbirlerine aktaracakları know-how'ın gizliliğini muhafaza etmek zorundadırlar" şeklindedir.

Bu hüküm, Arçelik A.Ş. ile stratejik işbirliği içinde olan hemen tüm firmalarla akdedilen anlaşmalarda bulunan gizlilik hükmüdür. Söz konusu hükmün rekabeti kısıtlayıcı herhangi bir içeriği olmaması sebebiyle 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesine aykırı değildir.

Anlaşmanın 17. maddesinin 2. fıkrası; "Birlikte çalıştıkları ve çalışacakları süre içinde, Arçelik'in Doğan Lastik'e aktardığı ve aktaracağı kauçuk esaslı malzemeleri beyaz eşya sektörüne yönelik uygulamalarına ait her türlü teknoloji ve bilginin karşılığı olarak, doğrudan ve/veya bilgisi dahilinde dolaylı kullanılmak üzere, doğrudan ve/veya dolaylı yapacağı her satışı Arçelik'e bildirmeyi; bu satışlar için Arçelik'e royalti ödemeyi ve bu royalti bedelinin çamaşır makinalarında kullanılan kazan körüklerinde 1.17 DM/adet, diğer malzemelerde fatura bedelinin %12'si olduğunu kabul eder. Royalty ödemeleri, yapılan satışlara ait fatura tarihinden sonra 30 gün içinde yapılacaktır. Ancak, Arçelik sadece uygun bulacağı durumlara özel olmak üzere ve yazılı olarak bildirerek royalti hakkından feragat edebilir" şeklindedir.

Avrupa Topluluğu Rekabet Mevzuatı da dikkate alındığında; 240/96 sayılı teknoloji transferiyle ilgili Komisyon Tüzüğü'nün 2. maddesinin 7. fıkrasında yer alan; "Lisans alanın (a) lisans verenin kendi davranışları dışındaki sebeplerle, lisans alanın anlaşmanın ihlalini oluşturan eylemleri sonucunda know-how'ın aleni hale gelmesi nedeniyle lisans verenin ek tazminat hakkına hanel getirmeksizin, taraflarca serbestçe belirlenen miktarda, sürede ve şekilde telif ücretlerinin anlaşma sonuna kadar veya (b) ödemeleri kolaylaştırmak için lisanslı patentin süresini aşan bir dönem içinde sürekli olarak ödemesi yükümlülüğü" hükmünün yer aldığı görülmektedir. Bu hükümden de anlaşılacağı üzere, royalti ödeme yükümlülüğü içeren anlaşmalar, ilgili grup muafiyeti tebliği içinde "beyaz liste"de hoşgörülmesi gereken hatta rekabeti sınırlamayan anlaşmalar kapsamında değerlendirilmektedir.

Diğer yandan Arçelik A.Ş., Doğan Lastik dışında yalnızca Konveyör Beyaz Eşya ve Otomotiv Yan Sanayi Tic. A.Ş.(Konveyör) ile royalti yükümlülüğü içeren anlaşma akdetmiştir. Konveyör firması sözleşmede yer alan parça başına 10 DM royalti bedelini yüksek bularak bu bedelin indirilmesi yönünde Arçelik A.Ş. nezninde girişimde bulunmuş ve yapılan görüşmeler sonucu bu bedel 5 DM'ye indirilmiş, bu sayede firma Arçelik A.Ş.'nin rakibi olan Vestel firması ile çalışma imkanı bulmuştur. Bunlara ilaveten, Doğan Lastik firmasının 22.9.1998-9.4.2001 tarihleri arasında Arçelik A.Ş.'nin rakibi olan BSH Profilo Elektrikli Gereçler San. A.Ş.'ye malzeme sattığı tesbit edilmiştir. Dolayısıyla, Doğan Lastik firmasının Arçelik A.Ş. dışındaki beyaz eşya üreticileriyle çalışmamasının söz konusu olmadığı anlaşılmaktadır.

J- SONUÇ

Yukarıda yer verilen bilgiler çerçevesinde;

- Arçelik A.Ş.'nin; yan sanayi firması olan Doğan Lastikçilik San. ve Tic. A.Ş.'nin diğer beyaz eşya üreticileri ile çalışmasını engelleyici nitelikte görünen iç

yazışmalarının rekabeti engelleyici bir yapıda olmadığı, nitekim söz konusu firmanın Arçelik A.Ş.'nin rakibi olan BSH Profilo Elektrikli Gereçler San. A.Ş.'ye son üç yıldır ürün sattığı,

- Ayrıca mevcut koşullar altında; Arçelik A.Ş.'nin yan sanayi firmalarına know-how aktardığı ürünlerle ilgili olarak bazı koşullar ileri sürmesinin rekabet ihlali olarak ele alınamayacağı, bunun söz konusu ürünlerle ilgili gizli nitelikte bilgilerin rakip firmaların eline geçmesini engelleme amacı taşıdığı; bu sebeple Arçelik A.Ş. hakkında soruşturma açılmasına gerek bulunmadığına

OYBİRLİĞİ ile karar verilmiştir.